

památky *a* příroda

ČASOPIS STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČE A OCHRANY PŘÍRODY

6

1979

Chránené nálezisko Dobrolínske skaly pri Veľkých Uherciach

PAVOL ELIÁŠ

Dobrolín (560 m n. m.) je lesnatý dolomitový vrch s obnaženými vápencovými skalami na južnom a juhozápadnom svahu, ktoré hostia veľmi zaujímavú a osobitnú xerothermnú kvetenu. Vápencové a dolomitové skaly Dobrolína spolu s okolitými lesnými porastami na dolomitoch s výlučne ochrannou funkciou (označované ako *Corno-Quercetum*) vyhlásil nedávno ONV v Topolčanoch, na návrh Lesnej správy vo Veľkých Uherciach, za chránené nálezisko ponikleca veľkokvetého (*Pulsatilla grandis*) s názvom „Dobrolínske skaly“. Ako ukázal predbežný floristický výskum, kvetena tohoto územia je neobyčajne zaujímavá a zasluhuje si i z ochrannárskeho hľadiska zaiste viac pozornosti.

Vrch Dobrolín sa nachádza v severovýchodnej časti pohoria Trábeč neďaleko osady Brezová, asi 6 km juhovýchodne od obce Veľké Uherce. Leží v skupine Razdiela, t. j. v tej časti pohoria, kde jadro tvoria kryštallické bridlice a na ňom spočíva permský a triasový obal. V razdielskom masíve je plošne najväčší výskyt vápencov a dolomitov v celom Trábeči. Toto je jeden z dôležitých faktorov podmienujúcich zloženie kveteny tejto časti pohoria, ktorá má veľa spoločných znakov s kvetenou skupiny Zobora na juhu Trábeča ako aj s kvetenou južnej časti neďalekej Strážovskej hornatiny.

Na osobitosť kveteny razdielskeho masívu na severe pohoria upozornil už Sillinger (1934), ktorý sledoval kvetenu územia medzi Klátovou Novou Vsou a Veľkými Uhercami. Pre územie použil dokonca osobitný názov „dolomitová hornatina Oslansko-topolčanská“. Zistil tu celý rad xerothermofytov dovtedy známych iba z južnej časti pohoria (Vlach 1929, Suza, Doležal a Krist 1931), ale aj niekoľko horských, prealpínskych a dealpínskych druhov, ktorých výskyt v Trábeči nebol známy. Absencia takýchto druhov sa dlho považovala za významný fyto geografický znak kveteny Trábeča a urádza sa medzi fyto geografickými charakteristikami okresu Trábeč. Podľa súčasných poznatkov zostáva tento fakt v platnosti iba pre najjužnejšiu časť pohoria, pre skupinu Zobora (cf. Futák 1966). Výskyt druhov horského rázu v severnej časti pohoria je podmienený predovšetkým orograficky: Trábeč je tu v kontakte s vyššími pohoriami Západných Karpát, s pohorím Vtáčnik a so Strážovskou hornatinou, kde sa tieto druhy vyskytujú častejšie a prenikajú i do severnej časti pohoria Trábeč. Prítomnosť dolomitov umožňuje rozširovanie prealpínskych druhov, z ktorých mnohé sú viazané práve na takýto podklad. Futák (1966) vysvetľuje neprítomnosť aspoň niektorých prealpínskych druhov v skupine Zobora skutočnosťou, že tu nie je dolomitový podklad. Z fyto geograficky významných druhov, ktoré rastú v území medzi Klátovou N. Vsou a Veľkými Uhercami, treba spomenúť zvonček sibírsky (*Campanula sibirica*), kuričku zväzkovitú (*Minuartia fastigiata*), žerušník skalný (*Hornungia petraea*), ktorú som našiel na vrchu Šípok pri Malých Uherciach, ostrevku vápnomilnú (*Sesleria calcarea*), hrdobarku horskú (*Teucrium montanum*), taricu horskú (*Alyssum montanum*), marulku alpínsku (*Calamintha alpina*), deväťorku rozprestretú (*Fumana procumbens*), púpavec sivý (*Leontodon incanus*), hviezdnaec čemerícový (*Hacquetia epipactis*), ryžovku zelenkastú (*Oryzopsis virescens*), srnovník purpurový (*Prenanthes purpurea*), čistec alpínský (*Stachys alpina*), waldsteinia kuklíková (*Waldsteinia geoides*) a zvonovník hlavatý (*Phyteuma orbiculare*).

Kvetena Dobrolína je veľmi podobná kvetene blízkeho územia západne od Veľkých Uheriec resp. južne až juhozápadne od Partizánskeho. Predsa však tu rastie celý rad druhov, ktorých výskyt v pohorí Trábeč nebol doposiaľ známy. Niektoré z nich sa vyskytujú v okolitých fyto geografických okresoch, t. j. v Strážovskej hornatine (na Bralí – Veľkom vrchu pri Oslanoch) a v Slovenskom stredohorí (blízky Vtáčnik a Pohronský Inovec). Za pozornosť stojí predovšetkým výskyt horčeka brvitého (*Gentianella ciliata*), lazerníka širokolistého (*Laserpitium latifolium*), Ianu žltého (*Linum flavum*), horčičníka wittmanovho (*Erysinum wittmannii*) s neobyčajne dlhými šešulami, samorastlíka klasnatého (*Actea spicata*), žltušky orličkolistej (*Thalictrum aquilegifolium*), jarmanky väčšej (*Astrantia major* subsp. *major*), ranostaja pošvatého (*Coronilla vaginalis*), kruštíka mülleroého (*Epipactis muelleri*) a devätsila hybridného (*Petasites hybridus*), ktorý rastie pri potoku pod Dobrolínom.

Najpestrejšia a najzaujímavejšia je kvetena južného a juhozápadného svahu Dobrolína so skalnou svahovou výpuklinou v nadmorskej výške 460–530 metrov. V juhozápadnej časti skál je jaskyňa, ktorá nebola doposiaľ predmetom významnejšieho speleologického výskumu. Sklon svahov je veľmi nerovnomerný a kolíše medzi 15° v hornej časti a 30–40° v strednej a dolnej časti (v extrémnych polohách však dosahuje až 60°). Pôdy sú tu plytké, silne skeletnaté, presýchavé, typu rendzín. Xerothermná vegetácia má charakter lesostepí až skalnatých stepí. Uvolnené lesné porasty sú typu drievovej dubiny s dubom plstnatým. Sú to pomerne riedke porasty tvorené nízkymi, zakrpatenými stromami, medzi ktorými je dost miesta pre kry a byliny rastúce na skalách a na suchých trávnatých miestach Dobrolína. Zo stromov sú najčastejšie dub plstnatý (*Quercus pubescens*) a cer (*Quercus cerris*), v korunách ktorých je hojný imelovec európsky (*Loranthus europeus*), epifyticky žijúci poloparazit s každoročne opadávacími listami. Zriedkavejšie sa vyskytuje lipa (*Tilia cordata*), zakrpatený buk lesný (*Fagus sylvatica*), miestami borovica čierna (*Pinus nigra*) a dokonca i agát (*Robinia pseudoacacia*). Ďalej vo vrstve stromov a krov rastú driev (*Cornus mas*), dráč obyčajný (*Berberis vulgaris*), mukuňa (*Sorbus aria*), brekyňa (*Sorbus torminalis*), svib krvavý (*Cornus sanguinea*), rešetliak prečisťujúci (*Rhamnus cathartica*), hloh (*Crataegus curvisepala*), hruška (*Pirus communis*), borievka obyčajná (*Juniperus communis* subsp. *communis*) a niektoré ďalšie. Z početných bylín spomeniem aspoň lucernu kosákovitú (*Medicago falcata*), pamajorán obyčajný (*Origanum vulgare* subsp. *vulgare*), jagavku konárístu (*Arthericum ramosum*), marinku sivú (*Asperula glauca*), kamienku modropurpurovú (*Lithospermum purpureo-coeruleum*),

Výslnné skalnaté svahy Dobrolína hostia veľmi zaujímavú xerothermnú kvetenu. — Foto P. Eliáš.

pakost krvavý (*Geranium sanguineum*), prílbicu jedhoj (*Aconitum anthora*), veternicu lesnú (*Anemone silvestris*), ďateľinu alpsku a červenastú (*Trifolium alpestre* a *T. rubens*), mliečnik mnohofarebný (*Euphorbia polychroma*) a zvonček bolonský (*Campanula bononiensis*).

V extrémnych polohách riedky porast stromov a krov ustupuje otvorenej trávinatej vegetácii v okolí skál a na početných teraskách. V týchto porastoch rastú ostrica nízka (*Carex humilis*), kostrava valeská (*Festuca valesiaca*) a kostrava bledá (*F. pallens*), mednička sedmohradská (*Melica transilvanica*), nátrzník piesočný (*Potentilla arenaria*), poniklec veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*), guľička predĺžená (*Globularia punctata*), šalát trváci (*Lactuca perennis*), cesnak žltý (*Alium flavum*), zvonček kľbkatý (*Campanula glomerata*), ľan tenkolistý (*Linum tenuifolium*), nevädza triumfettova (*Centaurea triumfettii* subsp. *stricta*), zvonček sibírsky (*Campanula sibirica*), divozel mavočervený (*Verbascum phoeniceum*), žltuška menšia (*Thalictrum minus*), ostrevka vápnomilná (*Sesleria calcarea*), peniažtek prerastenolistý (*Thlaspi perfoliatum*), nevädza hlaváčkovitá (*Centaurea scabiosa* subsp. *tenuifolia*), šalvia praslenatá (*Salvia verticillata*), a mnohé iné. Na skalách a skalnatých miestach rastú rozchodníky (*Sedum album*, *S. saxangulare*, *S. maximum*), skalnica srstnatá (*Jovibarba hirta*), slezinník červený (*Asplenium trichomanes*) a niektoré ďalšie.

Na plochom vrchole Dobrolína je asi 60–80ročný porast buka lesného (*Fagus sylvatica*) a duba zimného (*Quercus petraea*) a primiešaných borovic (*Pinus nigra* a *P. silvestris*) s početnými teplomilnými rastlinami v bylínnom podraсте. Svahy pod skalami obsadili bučiny, pre ktoré je význačná prítomnosť druhov ako samorastlík klasnatý (*Actea spicata*), hviezdnaec čemerícový (*Hacquetia epipactis*), vtáčia prílba červená a biela (*Cephalanthera rubra* a *C. alba*), psi jazyk nemecký (*Cynoglossum germanicum*), jarmanka väčšia (*Astrantia major*) a pod.

Predbežný floristický výskum, ktorého iba malú časť výsledkov obsahuje predložený príspevok, potvrdil opodstatnenosť ochrany kveteny tohoto územia. Popri ponikleci veľkokvetom sa tu vyskytuje rad ďalších chránených druhov (*Aconitum anthora*, *Anemone silvestris*, *Cornus mas*, *Lilium martagon*, *Platanthera bifolia*). Rastie tu viacero fyto geograficky významných druhov a druhov relatívne vzácnych či dokonca ohrozených. Už i toto sú dostatočné dôvody na to, aby sa mohlo uvažovať o vyhlásení územia za štátnu prírodnú rezerváciu a začleniť pod ochranu i niektoré ďalšie okolité lesné porasty. Pokračujúci floristický a fytoecologický výskum priniesie zaiste ďalšie zaujímavé informácie o kvetení Dobrolína a ostatného územia na severe pohoria Trábeč.

Poniklec veľkokvetý na jednej z početných terasiiek. Dobrolínske skaly sú navrhované za chránené nálezisko tohoto druhu. — Foto J. Šprocha.

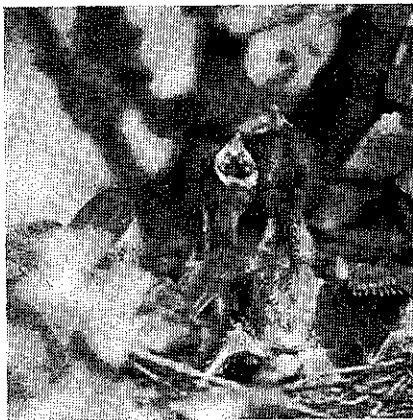
LITERATÚRA

- Eliáš, P. (1972) K výskytu chránených druhov rastlín v Trábečskom pohorí. — *Ochrana prírody* 27:166–170. Futák, J. (1966): *Rastlinstvo Zobora*. — *Svet vedy* 13:202–207. Sillinger, P. (1934): Nové náleziské druhu *Waldsteinia geoides* Wild. na západnom Slovensku a geobotanické poznámky o dolomitové hornatině Oslansko-topoľčanské. — *Věda přírodní* 15:72–75. Suza, J. (1931): Květena „Bralje“ u Oslan nad Nitrou (záp. Slovensko). — *Příroda* 24:172–175. Suza, J., Doležal, R., Krist, V. (1931): Příspěvky ku geobotanickému výzkumu Trábečských vrchů (Slovensko). — *Sborn. přírod. Odb. slov. vlastiv. Muz. Bratislava* 1929–1931:108–122. Vlach, V. (1929): Květena Zoborských vrchů u Nitry. — *Věda přírodní* 10:111–117, 267–277.

HNÍZDĚNÍ ČEČETKY ZIMNÍ V MĚSTSKÉM PROSTŘEDÍ

Čečetka zimní (*Acanthis flamea* (L.)) obývá především severské tundry. Živí se hlavně březovými a olšovými semeny i hmyzem. V zimním období zalétávají početná hejna těchto ptáků do střední a jižní Evropy a dosti často je zastihneme i u nás.

V posledním období přibývá zpráv o hnízdění čečetky nejen v horských a podhorských oblastech našeho státu, ale i o pronikání do areálů měst. V nedávné době bylo prokázáno její hnízdění i v oblasti Českomoravské vrchoviny (Losenický 1970, Piňman 1972, Semrád 1975). Šíření čečetky zimní na

Mláďata čečetky zimní (21. 7. 1975).

území našeho státu si jistě vyžádá souborného zpracování. Tento příspěvek dokumentuje možnost zahnízdění ptáků i na velmi frekventovaném místě městského prostředí.

Pozorování starých ptáků i létavých mláďat v hnízdním období bylo v Jihlavě zaznamenáno již v roce 1971. Podle hlasových projevů nalezl jsem 9. 5. 1975 pár ptáků pohybujících se v koruně vzrostlého stromu v Leninově ulici v Jihlavě. Tato značně rušná ulice je lemována alejí hlohů, ve kterých občas hnízdí zvonek zelený a hrdlička zahradní. Sledováním ptáků jsem zjistil, že samice čečetky buduje hnízdo ve vrcholové části hlohu, na větví vzdálené necelé dva metry od trolejového vedení. Hnízdo bylo umístěno ve výšce čtyř metrů. Postup vý-